

Лариса Кочубей

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У статті аналізуються основні напрями зовнішньої політики Франції за часів президентства Н.Саркозі та Ф.Олланда. Характеризуються фактори, які матимуть місце при побудові векторів зовнішньо-політичної діяльності Франції у найближчий період.

Ключові слова: зовнішня політика, національна ідентичність, республіка, Франція.

Kochubey Lar. The modern specifics of foreign policy of France in the modernization process. This article analyses the main trends of French foreign policy during the

Presidency of N.Sarkozy and F.Ollanda. Characterized by the factors that can place when constructing vectors of foreign political activity in the coming period.

Key words: foreign policy, national identity, Republic, France.

З історичної точки зору Франція є важливою європейською державою, яка зробила значний внесок у розвиток континенту та відіграла суттєву роль у формуванні балансу сил у цьому регіоні. Французи, намагаючись зберегти свою важливу роль на континенті, з періоду початку холодної війни зробили євроцентризм одним із головних напрямів своєї зовнішньої політики.

Французи, які протягом сучасної історії мали велику вагу та статус в ЄС і завжди думали про відродження своєї світової ролі, на початку ХХІ ст. зіткнулися з численними кризами у внутрішній та зовнішній політиці.

Загалом же еволюція конституційних рамок V Республіки за більше ніж півсторічний період її існування видається двоїстою. Якщо зміна балансу між законодавчою та виконавчою гілками влади, закріплена в Конституції 1958 р., поклала край хронічній несталості урядів, властивій французькому варіанту парламентського режиму, то пов'язане з цим послаблення механізму зворотного зв'язку між верхами та низами викликає періодичне загострення напруги, що надає соціальним конфліктам політичного характеру.

Мета ж політичного режиму сучасної Франції – у поєднанні сили та ефективності державної влади з демократичними інститутами. Серед пріоритетів зовнішньої політики Франції на сучасному етапі – взаємовідносини зі США, нове бачення ролі НАТО (у 1966 р. Франція вийшла із воєнної структури НАТО і повернулася лише під час президентства Н.Саркозі). Відносини з ЄС залишаються фундаментом французької політики. «Повернення Франції в Європу» – був одним із концептів стратегії Н.Саркозі (на відміну від де Голля, який не підтримував процеси євроінтеграції, а лише незалежність та «відтворення величі

Франції»). Серед пріоритетних – і стосунки Франції з країнами Африканського континенту. Окрім того, серед новацій зовнішньої політики – створення Середземноморського союзу.

На відміну від своїх попередників, Н. Саркозі займався не лише «головними справами країни» (за традицією, закладеною де Голлем, це переважно зовнішня і оборонна політика), але й всіма більш-менш важливими питаннями французької політики взагалі.

Однак опоненти Н. Саркозі, а також і деякі однопартійці звинувачували главу французької держави у «ксенофобії» та «популізмі», в заграванні з ультраправим електоратом для зростання популярності, яка суттєво знизилася, а також у порушенні фундаментальних принципів республіки.

У 50-ті рр. минулого сторіччя Франція була одним із ініціаторів об'єднання Європи і перетворила європейську інтеграцію в один із механізмів для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей.

Незважаючи на критику системи, V Республіка стала одним з найбільш стабільних режимів у історії Франції. На сьогодні у Франції виконавча влада виявляє прагнення до співробітництва з Національними Зборами. Характерною рисою державотворення стало твердження про перевагу національних інтересів над політичними, ідеологічними, економічними тощо. Після де Голля були введені обмеження «особистої влади», яка трансформувалася у «президентську». За сучасних умов голлізм існує як ідеологія «відкритого типу», що визнає національне самовизначення інших народів, невіддільність свободи особи і свободи нації. Національні цінності не посідають виняткового місця в загальній їхній системі, а політичними ідеалами виступають засади ліберальної демократії, будучи органічною рисою антитоталітарних рухів, що має глибинні демократичні витoki, здатність відігравати конструктивну роль у житті нації, реалізації її ідеалів. Регіональна інтеграція та процеси глобального розвитку, цінностями якого залишаються вільний ринок,

свобода та демократія – сучасні напрями розвитку Франції. Таким чином, сучасний голлізм уже не підтримує безоглядно національно-визвольні рухи, а розглядає їх лише в контексті зміцнення регіональної та світової політичної стабільності.

Ця країна відіграла ключову роль у створенні багатьох діючих до сьогодні проектів, включаючи загальну сільськогосподарську політику, валютний союз та Маастрихтський договір. Результатом цієї політики було розширення впливу Франції у європейських організаціях. Прагнення перетворити французьке місто Страсбург на столицю європейського законодавства, підвищення статусу французької мови як однієї з робочих мов світу, а також перетворення європейської адміністративної системи на франкофонну – все це суттєві приклади впливовості цієї країни.

За роки V Республіки французи двічі очолювали парламентську комісію та шість разів головували в Європейському парламенті.

З іншого боку – Франція почасти виступала проти деяких загальноєвропейських проектів, зокрема – голосування проти ідеї створення оборонного європейського співтовариства в 1954 р., політика протистояння Німеччини на асамблеї 2000 р. в Ніцці та голосування проти європейської Конституції в 2005 р.

Необхідно зауважити, що національні інтереси Франції завжди диктували проведення курсу на розвиток зв'язків і політики, орієнтованої на Європу, що було передбачено історичним статусом і традиційним положенням країни в ЄС.

Франція, з одного боку, виступала за транснаціональну інтеграцію, з іншого – намагалася зберігати міжурядові інструменти для її формування за європейськими стандартами і в застосуванні до своїх національних потреб відповідно до тези де Голля «Європа на базі національної держави» [1].

«Французька нація» може бути визначена через її історію, культуру, мову, територію, а також через бажання жити разом на основі республіканських принципів свободи,

рівності, братерства, доповнених принципами світськості, рівності чоловіків та жінок, національної солідарності.

Характеристикою сутності викликів і напруги останніх років у політиці Франції є криза ідентичності, яка проявляється в різних сферах внутрішньої та зовнішньої політики держави і що призвело до закінчення епохи винятковості цієї країни [2].

На сьогодні Франція залишається французькою, але французькість змінилася. Багато французів звинувачують мусульман-мігрантів у перевантаженні системи соціального забезпечення [3].

Сьогодні тривають нескінченні дискусії про те, що означає бути французом. У травні 2007 р. було створено міністерство імміграції, інтеграції, національної ідентичності та солідарного розвитку, завданнями якого були: боротьба проти незареєстрованої імміграції, організація легальної імміграції, стимулювання розвитку країн походження, інтеграція іммігрантів та посилення ідентичності французької нації.

У листопаді 2009 р. за підтримки міністра з питань імміграції, інтеграції, національної ідентичності і солідарного розвитку Еріка Бессонабуло створено спеціальний сайт, який запрошував до національної дискусії громадян та політиків про те, що означає на сьогодні бути французом та який внесок імміграції до національної ідентичності. Передбачалося, що дискусія «дасть змогу більш високо оцінити внесок імміграції у національну ідентичність» і спричинить дії, спрямовані на інтеграцію [4].

На думку французького політичного журналіста та філософа, непримиренного борця з мусульманським фундаменталізмом Бернара-Анрі Леві (брав безпосередню участь у підготовці «революції» у Лівії у 2011р. та влаштував зустріч повстанців із президентом Франції Н. Саркозі у березні 2011 р.), головною проблемою виявилось те, що дебати були ініційовані не громадянським суспільством, а державою, до того ж дебати були пов'язані з питанням про імміграцію – таким чином можна висловити припущення, що імміграція загрожує національній ідентичності, а значить – нації [5]. Такою самою

є спільна думка лівих та організації «SOS-расизм», яка бореться за інтеграцію, а також Представницької ради асоціацій темношкірих Франції (CRAN).

Географічне розширення із врахуванням економічного та культурного впливу Німеччини на країни Центральної і Східної Європи сприяло зростанню статусу Берліну в європейській розстановці сил і поставило Париж перед новими викликами та проблемами.

Зокрема, це стосується внутрішньої політики Франції, включаючи такі ознаки, як криза соціально-економічної моделі, широкі протести арабського мусульманського світу і вихідців з Африки, загальні акції протесту у 2005 р., зростання популістських силових течій націоналістичного спрямування, ксенофобія та расизм – усе це свідчить про кризу самоідентифікації Франції у внутрішньому житті та на загальноєвропейському рівні.

З початком війни США проти Іраку Франція спробувала висунути нові ідеї, у тому числі політичну і економічну багатополлярність та багатовекторність і перетворити ЄС на новий політико-економічний і силовий полюс на світовій політичній арені.

Зменшення сфери впливу Франції на формування напрямів розвитку та реформування ЄС в останні роки призвело до відносного відходу Франції від традиційних європейських дій. Загалом необхідно зазначити, що інституційний розвиток ЄС за останнє десятиріччя переважною мірою відповідав задумам Берліну, ніж планам Парижу. Всупереч французькій концепції Європи як держав-націй у зв'язку з інституційними реформами та розширенням до 27 членів тенденції розвитку та функціонування ЄС все більше тяжіють до наднаціональної моделі, запропонованої Німеччиною. Один з прикладів – статус Європейського Центрального банку [6, с.320].

Вказані зміни призвели до широких дебатів та ідейних суперечок між французькими політичними партіями правого та лівого спрямування.

Президентські вибори у травні 2007 р. вважалися новою ерою в сучасній історії Франції. «Повернення в Європу» та відродження європейського лідерства Франції

були найхарактернішою особливістю європейської політики Саркозі, який поставив головне питання денне: виведення країни із політичної ізоляції та периферійного статусу на політичній карті Європи перших років ХХІ ст.

Н. Саркозі на початкових етапах своєї європейської політики разом з Німеччиною відіграли ефективну роль у справі вирішення кризи з Конституцією ЄС. Він також здійснив спробу, щоб перетворити Лісабонський договір на точку повернення Франції до ЄС. Договір було підписано у грудні 2007 р. главами 27 держав-членів ЄС, і він став найважливішим документом після Римського договору 1957 р., Маастрихтського договору 1992 р., Амстердамського – 1997 р. та Договору у Ніцці в 2000 р., які всі разом становили правовий фундамент ЄС. Лісабонський договір набрав чинності з 1 січня 2009 р.

Іншими європейськими ініціативами Н. Саркозі було висунення ідеї Середземноморського союзу та незгода з прийняттям Туреччини до ЄС; оборонна політика, міграція тощо.

Як відомо, Франція головувала у ЄС з 1 липня по 31 грудня 2008 р.

Слід зазначити, що заявлені пріоритети опинилися під впливом низки поточних кризових ситуацій. Це і криза в Грузії, світова фінансово-економічна криза тощо.

Проте важливим досягненням Франції було проведення більше десяти міжнародних самітів, Франція очолювала близько 550 різноманітних європейських заходів, а також вживала заходів щодо проведення восьми міжнародних нарад за участю ЄС та його зарубіжних партнерів з питань вироблення спільної зовнішньої політики [7].

Середземне море традиційно було завжди сферою впливу у зовнішній політиці Франції. Цей регіон став постачальником нинішнього населення передмістя великих французьких міст, заворушення в яких у 2005 р. були придушені урядом Франції.

Н. Саркозі здійснив візити до Алжиру та Тунісу в числі перших не європейських країн, що підтвердило те велике пріоритетне значення, яке відводиться Францією середземноморській зоні у векторах розвитку країни.

Франція планувала залишити за собою керівництво процесом інтеграції в басейні Середземного моря та вирішення кризових ситуацій у цьому регіоні.

Паризький саміт 13 липня 2008 р., який зібрав 23 членів Середземноморського союзу, ухвалив спільну декларацію про політичну волю перетворити Середземне море на зону миру, демократії та співробітництва. Згодом у Марселі 3–4 листопада 2008 р. було проведено конференцію міністрів іноземних справ Середземноморського союзу.

Проте, колоніальна спадщина Франції ще й досі негативно позначається на історичній пам'яті країн південного берега Середземного моря. Висуваючи план Середземноморського союзу, Франція здійснила спробу вплинути на існуючий баланс сил та зміцнити своє становище на європейській та світовій арені.

Загалом же, в низці факторів, що вплинули на розвиток подій у серпні 2008 р., французьке головування в ЄС зменшувало ризик катастрофічного розвитку подій: чи то затягування політичного вирішення кризи, чи доля відносин між Росією та ЄС і Заходом у цілому.

Міграційна політика вважається однією з найбільш складних проблем для ЄС. Важливою особливістю політики Франції в сфері міграції є координація зусиль у наданні притулку та порядок повернення незаконних емігрантів.

Н. Саркозі під час передвиборчої кампанії висловив невдоволення міграційною політикою ЄС. Він заявив, що хоче вдвічі зменшити кількість іммігрантів, які приймає Франція щорічно, скоротивши їх кількість до 100 тисяч. Н.Саркозі пригрозив вжити заходів, якщо в цій сфері не буде змін: «Франція призупинить участь у Шенгенських угодах, якщо не буде прогресу в укріпленні кордонів ЄС проти іммігрантів» [8]. Він також запропонував ввести обмеження для доступу іноземців до системи соціальної допомоги незабезпеченим.

На думку соціалістів, багато з нелегалів потім знову повернуться до Франції. «... особи румунського та болгарського походження, яким виділяються кошти, щоб допомогти їм повернутися до своїх країн, але які, на

жаль, потім знову повертаються до Франції», – зазначив відповідальний за питання безпеки в команді Олланда Франсуа Ребсамен [9].

Ще у своїй передвиборчій промові у 2007 р. Н. Саркозі публічно пообіцяв у разі перемоги на виборах провести загальнонаціональну дискусію на тему: «Що означає для Вас бути французом?». Під час президентської кампанії 2007 р. Н. Саркозі як кандидат від неоголістської партії «Союз за народний рух» (UMP) намагався завоювати частину електорату «Національного фронту» (NF) і для цього вніс у свою кампанію питання імміграції, інтеграції та національної ідентичності. Н. Саркозі є прихильником «громадянської концепції» нації, він бачить її не як етнічне (по крові) співтовариство, а як співтовариство громадян, які дотримуються республіканських принципів, та тих, хто дотримується законів. Він наголошував: «Франція – це не раса і не етнос. Франція – це всі люди, які її люблять, готові захищати її ідеї, її цінності». Стосовно іммігрантів, які не прагнуть інтегруватися у французьке суспільство, його позиції схожі з гаслом ультраправих: «Або ж ти любиш Францію, або ти її лишаєш!» [10].

Нагадаємо, що у вересні 2011 р. у Франції відбулися вибори половини складу верхньої палати парламенту, представники 44 виборчих округів обирали 170 з 348 сенаторів. Вибори у французький сенат непрямі, на них голосувало близько 72 тисяч осіб, 95% з яких – депутати чи делегати муніципальних рад, а решта 5% – депутати регіональних рад, рад департаменту і депутатів від виборчих округів. У результаті виборів ліві додатково отримали 23 місця у сенаті, забезпечивши собі більшість у верхній палаті. Таким чином, французькі ліві вперше в історії п'ятої республіки (з 1958 року) здобули абсолютну більшість голосів у верхній палаті парламенту.

Радикально-ліва «Нова антикапіталістична партія» (NPA), що вороже ставиться до релігії, як одного зі своїх кандидатів на регіональних виборах 2010 р. висунула мусульманку, яка носить паранджу. І хоча юридично ця партія підтримує принцип світськості, вона виступає проти законодавчого регулювання носіння паранджі.

Нагадаємо, що президент Франції вперше запропонував заборонити вдягати паранджу у Франції 22 червня 2009 р. Франція стала першою країною у ЄС, у якій набрав чинності закон (11 квітня 2011 р.), що забороняє людям ховати обличчя на публіці. Зокрема, він стосується жінок-мусульманок, які носять паранджу. Порушників чекає штраф у розмірі 150 євро, до якого може додатися «випробувальний термін громадянства». Текст закону також передбачає покарання всіх людей, які змушують жінок носити паранджу. Їм загрожує один рік позбавлення волі і штраф у розмірі 30 тисяч євро. Санкція подвоюється, якщо паранджу будуть носити неповнолітні. На підтвердження влади, із майже п'ятимільйонів мусульман у Франції носять паранджу максимум дві тисячі жінок.

Показовим є те, що ще 2004 р. було прийнято закон про заборону носити хіджаб у вишах Франції, а у липні 2010 р. – закон про заборону користуватися цим елементом одягу в інших громадських місцях. Радикальним кроком з боку Н. Саркозі було висилання з країни 800 ромських (циганських) нелегалів.

Таким чином, Франція взяла досить жорсткий підхід до визначення національної ідентичності. Н. Саркозі заявив, що «членство у (французькій) нації потрібно заслужити» [11], запропонував позбавляти громадян, які натуралізувалися, французького громадянства, якщо вони здійснили серйозні антидержавні злочини (наприклад, вбили поліцейського). І це, не зважаючи на те, що Конституція V Республіки не робить розмежувань між типами громадянства.

Опоненти Н. Саркозі, а також і деякі однопартійці звинувачували главу французької держави у «ксенофобії» та «популізмі», у заграванні з ультраправим електоратом для зростання популярності, яка суттєво знизилася, а також у порушенні фундаментальних принципів республіки.

Багато прогресивних французів закликають до гасла «свобода, рівність та братерство» і республіканських цінностей. Проте є багато перешкод для інтеграції, головна серед яких – людині з темною шкірою або мусульманським прізвищем важче знайти роботу та житло, не

зважаючи на те, що вона засвоїла мову і культуру. Зрозуміти, яким чином республіканські цінності працюють у різних сегментах населення, можна було б, отримавши точні дані перепису про етнічний, расовий та релігійний склад населення. Проте французи відмовляються брати участь у переписі, щоб не ставити під сумнів традиційні уявлення про походження нації.

У Франції зберігаються традиційні відмінності між французами та «рештою». Не зважаючи на те, що Франція вже давно є країною іммігрантів і національність у країні визначається за правом ґрунту, а натуралізуватися відносно просто, багато політиків усе ще говорять про «іммігрантів у другому поколінні», «французів алжирського походження» та «візуально помітні меншини».

Наприкінці 2009 р. президент Н. Саркозі зазначав: «Європейці привітні і толерантні; це у їх природі та в їх культурі. Але вони не хочуть, щоб хтось змінював їхній стиль життя і мислення, їхні суспільні стосунки. І почуття втрати ідентичності може принести глибокі страждання. Глобалізація сприяє загостренню цього почуття» [12].

Позитивним є те, що дискусії, які розгортаються на сьогодні у французькому суспільстві, демонструють головну особливість Франції – зрілість громадянського суспільства, яке може сміливо поставити собі питання «хто ми?», залучаючи до полеміки різні верстви суспільства, у тому числі і непередготовлені. І дійсно, якщо пригадати останні події, то можна констатувати, що у Франції громадянське суспільство є досить розвинутим, поліетнічним, зі своїми вимогами до держави.

У дискусії про моделі інтеграції переважають позиції щодо збереження та поступової модернізації існуючої французької моделі. Відома французький соціолог Домінік Шнаппер вважає, що «... будь-яка політика не буває без помилок. Проте всі суспільства мають власну традицію, і не можна запозичувати безпосередню модель інтеграції у іншої країни; суспільство, правова система розвиваються як плід всієї історії народу» [13].

На сьогодні Франція прагне підняти свій статус як потрібного союзника США в світі та в регіонах навколо ЄС.

У сучасній історії у Франції завжди залишалися непрості відносини з англomовними країнами, оскільки відносини між Парижем та Лондоном головним чином демонстрували не стільки партнерство, скільки змагальність на арені європейської політики. Англійці завжди дивилися на ЄС з економічної точки зору і ніколи не демонстрували серйозних намірів стосовно політичної та воєнної інтеграції з цією організацією. Однією з ознак зміни в європейській політиці Н.Саркозі було неофіційне формування коаліції з Великою Британією та відносне ігнорування Німеччини.

Франція думає про нове переосмислення своєї ролі і стратегії для посилення свого статусу в Європі та у світі.

На сьогодні близько 80 відсотків електроенергії у Франції виробляється на атомних станціях. Франція перетворила ядерну енергію на один із важливих механізмів для зростання свого економічного та промислового статусу в світі.

Російсько-грузинська війна стала важливою політичною кризою і привела до нової зміни атмосфери у взаємовідносинах між Заходом (Європою та США) і Росією.

Однією з цілей Франції, здійснюючи широкі дипломатичні дії навколо грузинської кризи, була відбудова ролі ЄС як впливового політичного гравця для вирішення міжнародних конфліктів.

Відновлення відносин зі США безумовно є найважливішим показником того, що экс-президент Франції Н.Саркозі покінчив з голлістською традицією в сучасній Франції. Париж продемонстрував, що відіграє роль потрібного Вашингтону союзника.

Під час головування Франції у ЄС «європейці були занепокоєні спробами замінити стратегію «європеїзації Франції» на стратегію «офранцужування Європи» і перетворити ЄС на інструмент для досягнення Парижем своїх подвійних цілей і забезпечення своїх національних інтересів» [14].

Проте на шляху до цих намірів Н.Саркозі довелося врегульовувати численні проблеми, включаючи збереження

доброзичливих відносин з Великою Британією, поновлення традиційних зв'язків з Німеччиною та підготовку підґрунтя для бажаних відносин зі США.

Усе ще поширюється суперництво між трьома головними європейськими країнами, тобто між Німеччиною, Францією та Великою Британією, за право очолити процес перерозподілу балансу сил в Європі, за зростання своєї ролі та ваги на континенті.

Загалом же, незважаючи на амбіційну політику Н.Саркозі та його зближення з американськими неоконсерваторами задля використання кризової ситуації в Європі і в міжнародних відносинах, йому вдалося відносно відтворити статус Франції. З огляду обмеженості власних ресурсів країни і атлантизації ЄС, в цілому «візитівкою» шостого президента V Республіки стала політика тісної взаємодії зі США.

Вибори, які відбулися в квітні–травні 2012 р. у Франції привели на вищу державну посаду соціаліста Ф. Олланда, програма якого спрямована на скорочення соціальної нерівності та досягнення економічного зростання через стимулювання попиту. Окрім того, новий президент має намір вести боротьбу з кризою євро та у найближчий період вивести війська із Афганістану. Зовнішня ж політика, як і зазвичай, була на другому плані виборчої кампанії [15].

За своїми поглядами Ф. Олланд є переконаним прихильником європейського будівництва. Він категорично висловився проти руйнування зони євро [16].

Що стосується взаємовідносин з країнами. Очевидним є те, що Франція та Німеччина залишаються одне для одного ключовими міжнародними партнерами (хоча А. Меркель під час виборчої кампанії 2012 р. у Франції активно підтримувала Н. Саркозі).

Ф. Олланд, як і його попередник, висловився проти вступу Туреччини до ЄС у першу чергу через невирішеність питання про призначення Стамбулом геноциду вірмен у 1915 р.

Нагадаємо, що Президент Франції Ніколя Саркозі вимагав від уряду нового законопроекту, що дозволяв би

карати тих, хто сумнівається в геноциді вірмен в Османській імперії в часи Першої світової війни. До того Конституційна рада Французької республіки ухвалила, що закон про кримінальну відповідальність за заперечення визнаних у Франції геноцидів, серед яких і геноцид вірмен, обмежує свободу висловлювань.

Закон, ухвалений 24 січня 2012 р., викликав широкий міжнародний резонанс. Вірменія і вірменські громади у всьому світу вітали його, Туреччина – різко засудила [17].

Ф. Олланд неодноразово виступав з критикою операції, що проводить НАТО у Афганістані. Разом з тим новий президент Франції позиціонує себе як прихильник «атлантичної солідарності». Як і багато представників французьких лівих, Ф. Олланд схильно ставиться до Б. Обама, якому близькі соціал-демократичні погляди.

Після смерті лідера Джамахірії, Ф. Олланд заявив, що політичні процеси у Лівії ще більш ускладнилися і Париж повинен вимагати від нової лівійської влади дотримання демократичних норм та проведення робіт із стабілізації регіону.

Точка зору Ф. Олланда щодо подій у Сирії не зовсім збігається з позицією Н. Саркозі. Піддаючи критиці режим Б. Асада та порушення прав людини у Сирії, Ф. Олланд, разом з тим, вважає за необхідне максимально використовувати можливості світового співтовариства, щоб вплинути на ситуацію. Він висловився на підтримку участі Франції у війсьній акції в Сирії лише за умови, що це рішення буде ухвалено ООН [18].

Москва та Париж успішно взаємодіють з багатьох міжнародних питань. Особливе місце у російсько-французьких відносинах посідають військово-технічні зв'язки. Під час передвиборчих дебатів Ф. Олланд висловив готовність продовжити цю співпрацю.

У зовнішній політиці новий президент має намір боротися з кризою країн євросони, зміцнювати стосунки з партнерами з ЄС, вести діалог зі США та відстоювати інтереси Франції у НАТО. На порядку денному також

розвиток взаємодії з країнами Південного Середземномор'я, Африки, Близького Сходу. Особливу увагу планується приділити відносинам із Китаєм.

У цілому ж, зовнішньополітичний курс Франції буде характеризуватися оновленням, прагматизмом та наслідуванням. Пріоритетами Франції в сфері безпеки стали такі питання як розгляд оборонної стратегії майбутнього, розвиток інститутів ЄС і перетворення ЄС у лідера роззброєння та боротьби з поширенням тероризму.

Позиція Франції залишилася незмінною в принципі: осуд насильства в поєднанні з переконанням, що боротьба з тероризмом невіддільна від викорінення причин екстремізму та джерел його виникнення.

Закон «Про безпеку і боротьбу з тероризмом» офіційно набрав чинності у Франції після публікації в офіційній урядовій газеті *Journal Officiel de la République Française* [19]. Документ було розглянуто за прискороною процедурою і майже одногосно схвалено обома палатами парламенту, він передбачає найсуворіші заходи покарання щодо порушників, включаючи тривале тюремне ув'язнення і великі штрафи.

За якнайшвидше ухвалення закону ратували глава МВС республіки Манюель Вальс і міністр юстиції Крістіан Тобіра. Закон передбачає введення кримінальної відповідальності для французів, викритих у проходженні підготовки в зарубіжних терористичних таборах. Покарання буде застосовуватися навіть у тому разі, якщо безпосередньо на території Франції вони не вчинили жодних правопорушень – злочин буде кваліфіковано як «участь у злочинному співтоваристві, пов'язаному з терористичною діяльністю». Передбачені законом міри покарання за такі діяння – до 10 років в'язниці і грошового штрафу в розмірі до 225 тисяч євро.

На думку колишнього президента Асоціації зайнятості менеджменту (АРЕС) Е. Верега, якщо Ф. Олланд буде управляти Францією як політичною партією, його чекає сумний кінець, як свого часу Людовіка XVI [20].

Людовік XVI не був особливо доброзичливим до свого народу, хоча і вважав необхідними для країни реформи:

скорочення виплат для дворян, перетворення в податковій, адміністративній та бюрократичній системах.

Головне ж, чого бракувало Людовіку XVI, то це рішучості: всі перешкоди на шляху до поставленої мети змушували його відступати.

У основу виборчої кампанії Ф. Олланда покладено принцип перегляду бюджетної угоди. Лише через кілька тижнів після його обрання про цю ідею забули.

Що ж до обіцянок масштабних реформ у податковій системі – закон обмежується лише додатковим клопотом для кількох сотень сімей.

Незважаючи на всі розмови про дорадчий метод прийняття рішень, який представляли як контраст з епохою Н. Саркозі, системі Ф. Олланда вистачило і півроку, щоб самій перейти до колишньої державної практики: дискусії за зачиненими дверима.

«Країною не можна управляти за допомогою кланової боротьби, зміни позиції, завуальованих нападів та почуття помсти», – наголошує Е. Верегга. Не маючи чітких поглядів, величі, впевненості та достойних поваги цінностей, уряд ризикує опинитися в такій самій непростій ситуації, що і монархія свого часу: внутрішні протистояння, нездатність діяти, слабкий авторитет.

Використання сирійськими урядовими військами у боротьбі проти повстанців хімічної зброї (Сирія володіє четвертим за величиною арсеналом хімічної зброї в світі) буде достатнім приводом для збройного втручання ззовні, наголошував президент Франції Франсуа Олланд [21]. У своїй щорічній промові, присвяченій питанням зовнішньої політики, президент Франції особливу увагу приділив подіям у Сирії. Зокрема, він закликав сирійську опозицію сформувати тимчасовий уряд – і пообіцяв, що Париж, який відмовляє у легітимності режиму Башара Асада, визнає такий кабінет.

«Створюється жахлива ситуація, і Башар Асад повинен піти як можна скоріше. Зустріч коаліції було заплановано на 28 січня ц.р. Ця коаліція визнана вже у понад 100 країнах, її очолюють люди, які намагаються відтворити демократію в Сирії», – заявив журналістам міністр

закордонних справ республіки Лоран Фабіус [22]. Міжнародні посередники становлення нового виконавчого органу (перехідного уряду) мають надію, що за його допомогою буде змога подолати можливі протиріччя на етнічному і конфесійному підґрунті, які можуть виникнути у разі повалення Асада. Водночас глава МЗС Сирії зауважив, що зарубіжне вирішення питання про майбутнє президента Асада є неприпустимим, як мінімум з погляду державного суверенітету Сирії.

Екс-президента Франції Н.Саркозі після припинення дії «президентського імунітету» було звинувачено в корупції та порушенні правил фінансування, допущених у процесі виборчої кампанії [23].

Зокрема, важливим епізодом у звинуваченнях є «справа Карачі», коли знайомі французького президента брали участь у корупційних схемах і отримували «відкати» під час поставок зброї до Пакистану. Окрім того, Н. Саркозі звинувачували в отриманні грошей від вбитого екс-диктатора Лівії Муаммара Каддафі. До речі, німецька влада свого часу досить гостро відреагувала на ядерне співробітництво Франції з Лівією та іншими арабськими країнами, а також на питання методів управління фінансовою кризою.

Найбільш серйозні структурні недоліки стосуються високих податків на зарплату і регулювання ринку праці, що ускладнює – чи принаймні обходиться надзвичайно дорого – для фірм процес скорочення своєї робочої сили, коли умови ведення бізнесу погіршуються.

Усі погоджуються з тим, що скорочення дефіциту є необхідним, але не всі збігаються на думці щодо шляхів його вирішення. Пропозиція Н. Саркозі полягала у економічному зростанні за рахунок зменшення податкового тиску на роботодавців, одночасно з різким зростанням податку на додану вартість. Нинішній президент Франції Ф. Олланд, лідер соціалістів, з самого початку виборчої кампанії 2012 р. наголошував на своїх намірах брати високі податки в основному з багатих людей і фінансового сектору, а також з великого бізнесу [24].

У Франції уряд вирішив ввести податок на мільйонерів, який передбачав, що 75% доходів мільйонерів наповнюватимуть державну скарбницю. У зв'язку з цим покинути країну вирішив відомий актор Жерар Депардье, який згодом отримав паспорт громадянина Росії та не виключив, що подасть документи на громадянство Бельгії.

Згодом Конституційна рада країни визнала рішення уряду незаконним.

Прем'єр-міністр Франції Жан-Марк Ейро назвав жалюгідним рішення актора Ж. Депард'є покинути V Республіку та переїхати до Бельгії, де відсутній податок на розкіш.

Протягом кількох століть Франція посідає одне з провідних місць у світовій політиці та економіці.

У французькому суспільстві тривають дискусії про зміну Конституції, модернізацію режиму V Республіки. Висловлюються думки про необхідність часткової перебудови V Республіки із посиленням влади парламенту, чи зовсім радикальні – переходу (шляхом зміни Конституції) до VI Республіки. Результат цих дискусій залежить не лише від подальшого вдосконалення державних інститутів, а також і від еволюції партійно-політичної системи країни.

Отже, напівпрезиденталізм може еволюціонувати чи до президентського, чи до парламентського режиму. «Обличчя» режиму визначає форма правління: режим із сильною виконавчою владою, контролювати яку можуть лише загальнонаціональні вибори президента, або ж домінування парламенту і результатів виборів до законодавчого органу, на противагу виконавчій владі на чолі з президентом.

На сьогодні у світі домінуючою тенденцією є президенталізація політики, що пов'язано з багатьма факторами (особистість лідера, міжнародна ситуація, глобалізація політики, зростання ролі сучасної держави, розмиття традиційних ідеологій і надання політиці прагматичного характеру тощо).

Є всі підстави наголошувати на глобальному характері політики Франції, про що свідчать такі фактори:

- Належність до ЄС.
- Належність до НАТО.

- Особливе значення для зовнішньої політики Франції має її географічне розташування, присутність її в трьох морях.

- Свій світовий статус Франція підтримує завдяки активній участі в міжнародних утвореннях і регіональних організаціях. Країна є постійним членом Ради Безпеки ООН.

- Франція є однією з натхненників та організаторів європейського будівництва: від Європейського об'єднання вугілля та руди (1951 р.) до ЄС (1993 р.).

- Франція входить до «великої вісімки» (спочатку «великої сімки», створеної за ініціативи французького президента в 1975 р.), що є клубом найбільш впливових держав для узгодження позицій із найбільш актуальних проблем сучасності. Франція також входить до «великої двадцятки», що є форумом для співробітництва і консультацій з питань міжнародної фінансової системи.

- Франція є однією з ядерних держав світу (з 1960 р.) та головним ініціатором створення «європейської автономної системи оборони».

- Франція активно бере участь в реалізації космічних програм. Французька космічна програма стала основою для діяльності європейської космічної агенції.

- Міжнародне значення має культурна спадщина французького народу. Французька мова посідає дев'яте місце за кількістю тих, хто нею володіє. Протягом століть, виконуючи функцію мови дипломатії, вона є однією з шести офіційних мов ООН [25]. У Парижі перебуває штаб-квартира ЮНЕСКО.

Проте ефективність французької дипломатії у міжнародних організаціях залежить від її здатності впливати на формування глобального порядку денного і на ухвалення сприятливих для неї рішень. Могутність США за збігу зовнішньополітичних інтересів здатна збільшити зовнішньополітичну вагу Франції. Водночас курс останніх років може поставити під питання роль Франції як самостійного міжнародного гравця, здатного до привілейованого партнерства та діалогу з Росією, Китаєм та іншими країнами

«Великої двадцятки», які з недовірою ставляться до євроатлантичної політики, зокрема, до практики односторонніх силових дій, яка порушує принцип суверенності дій держави всередині її кордонів [6, с.359].

Таким чином, не претендуючи на світове лідерство, Франція, як і раніше, є провідною державою планети, яка здійснює активну зовнішню політику. Вагоме місце у світовій політиці забезпечується не лише традиціями та історичною пам'яттю, а й її значним економічним, воєнно-політичним, культурним потенціалом.

-
1. Godt P. Policy Making in France. – London, 1989. – P.226–227.
 2. Elgie R. The Changing France Political System. – London, 2000. – P.205.
 3. Сафран У. Национальная идентичность во Франции, Германии и США: современные споры / У. Сафран // Политическая наука. – 2011. – № 1: Этничность и политика. – С.70.
 4. French Embassy press and information service // News from France. – 2009. – 23 Desember.
 5. Lévy V.-H. Pourquoi il faut arrêter le débat sur l'identité nationale // Le point. – 2010. – 7 January.
 6. Обичкина Е.О. Внешняя политика Франции от де Голля до Саркози (1940–2012) / Е. О. Обичкина. – М.: Аспект Пресс, 2012. – 382 с.
 7. Thomas Ferenczi. Le Bilan Europeen de Nicolas Sarkozy // Le Monde. – 2008. – 10 Decembre.
 8. Саркози пригрозил выходом Франции из Шенгена из-за иммигрантов // Дзеркало тижня. – 2012. – 10–17 марта.
 9. МВС Франції планує цьогоріч депортувати 40 тисяч нелегалів сьогодні // presstv.ir . – 2012 – 2 травня.
 10. Sappin M. Le Grand débatsurl'identiténationae à Marseille // Regards surl'Actualité. – Paris, 2010. – № 358 (Febrbary). – P.11.
 11. Jamet C. Sarkozy veut dechoir certains criminels de la nationalite // Le Figaro. – 2010. – 6 August.
 12. Sarkozy N. Respecter ceux qui arrivent, respecter ceux qui accueillent // Le Monde. – 2009. – 9 Desember.
 13. Цит. за: Новоженова И. С. Французская модель интеграции иммигрантов и мультикультурализм / И. С. Новоженова // Актуальные проблемы Европы. – 2011. – №4. – С.125–126.
 14. Ахани А. Европейская политика Саркози: анализ действий Франции в период председательства в Евросоюзе / А. Ахани

// М-во ин.дел ИРИ; отдел образования и научных исследований. – 2009. – С.34.

15. Див.: Зверева Т. В. Итоги президентских выборов и внешняя политика Франции / Т. В. Зверева // Международная жизнь. 2010. – С.12–26.

16. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.parti-socialiste.fr/leurope-tell-que-nous-la-voulons-ne-peut-pas-se-reduire-une-organisation-de-lausterite/>

17. Саркозі наполягає на новому законі про заперечення геноциду // Радіо «Свобода». – 2012. – 28 лютого.

18. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.lepoint.fr/politique/election-presidentielle-2012/syrie-hollande-la-france-participera-a-une-interv-entio-n-militaire-de-l-onu-20-04-2012-1453392_324.php

19. У Франції набув чинності строгий антитерористичний закон // NEWSONE. – 2012. – 23 грудня.

20. Верг Э. Франсуа Олланд – новый Людовик XVI? / Эрик Верг // <http://inosmi.ru/world/20121023/201311722.html#ixzz2IRStwtI1>. – 2012. – 23 окт

21. Президент Франции назвал условие военного вторжения в Сирию // www.liga.net. – 2012. – 27 августа.

22. Очередная встреча лидеров Национальной коалиции революционных и оппозиционных сил Сирии (НКРОС) состоится 28 января с.г. в Париже // Обозреватель. – 2013. – 20 января.

23. На Саркози подали в суд за коррупцию // УНИАН. – 2012. – 13 мая.

24. Франция приближается к критической точке // Экономические известия. – 2012. – 21 марта.

25. Шадурский В. Г. Внешняя политика Франции (1945–2002) / В. Г. Шадурский. – Минск: БГУ, 2004. – С.6.